

เทศกาลโปรยแก้วสิ่งไม่ดั่งาม

รับโชคจาก "เซทสุง"

กัญญา มัทสุโอะ

©Japaninfo

▲ หนูน้อยบนหลังคุณพ่อไม่กลัวยักษ์ในอารมณ์อลังการหนึ่งในการแสดง "อิวามิ คางุระ" จากจังหวัดชิมาเนะ

©Japaninfo

▲ ยักษ์วิ่งหลบหลังถูกแก้วโปรยไล่ ภายใต้อารมณ์เชื่อว่าแก้วมีพลังไล่สิ่งไม่ดีงามได้

"โอนิ วะ โชะโตะ ฟูกุ วะ อูจิ" (ยักษ์ออกไป ความสุขเข้ามา) เสียงเด็กๆ และพ่อแม่ร่วมกันร้องดังๆ ในบ้านช่องห้องหับก้องกังวาลมาด้านนอกพร้อมเม็ดแก้วที่ถูกโปรยออกมาในเย็นวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ซึ่งถือเป็น "วันเซทสุง" ทั่วทุกแห่งหนในญี่ปุ่น

แท้จริงแล้ว "เซทสุง" ไม่ได้จำกัดแค่เพียง วันที่ 3 กุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นหนึ่งวันก่อนที่จะเปลี่ยนฤดูกาลจากคิมหันต์เป็นวสันต์ แต่ในหนึ่งปีจะมีวันเซทสุงนี้ 4 ครั้งด้วยกันทุกๆ ในฤดูกาลเดิมที่ผู้คนก็ฉลองการเปลี่ยนฤดูกาลกันทั้ง 4 ฤดู ไม่นานนักก็เหลือแต่การเฉลิมฉลองในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ก่อนเข้าฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งถือเป็นวันสิ้นปีเก่า เตรียมต้อนรับปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติดั้งเดิมเท่านั้น

ว่ากันว่าความเชื่อเรื่องพิธีเซทสุงนั้น เผยแพร่เข้ามาจากประเทศจีนในสมัยนาราที่ว่าในคืนวันสิ้นปีหรือเซทสุงนี้สิ่งไม่ดีงาม (จักกิ) มักบังเกิดขึ้น จำเป็นต้องทำพิธีขับไล่ (จักกิบะธาอิ) เริ่มจากการยิงธนูตามด้วยการโปรยธัญพืชทั้ง 5 สิ่งไม่ดีงามที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรมในภาพของยักษ์ (โอนิ) และตั้งแต่เข้าสู่สมัยเฮอัน เป็นต้นมา สำนักพระราชวังก็ได้รับเอาพิธีขับไล่ยักษ์ดังกล่าวมาเป็น

▲ ธนูดังคีสิทธิ์ถูกนำมาจากศาลเอาก่อนเริ่มยิง

▲ ถั่วที่ใช้โปรยเป็นถั่วคั่วใส่มาในกล่องไม้ มีสัญลักษณ์แห่งความสุข จึงเรียกว่า “ฟูกูมาเมะ” หรือ “ถั่วความสุข”

พิธีในราชสำนัก แรกทีเดียวคงมีแต่การแต่งตั้งให้ข้าราชการในราชสำนักแยกกันแต่งกายเป็นยักษ์กับเป็นหมอผีขับไล่ยักษ์ (โฮชิชิ) ซึ่งจะยิงธนู และโปรยธัญญาหารไล่ยักษ์คล้ายกับธรรมเนียมของจีนเช่นกัน (พิธีโอนิ ยะราอิ) ต่อมาในสมัยมุโรมาจิ พิธีดังกล่าวได้เผยแพร่ไปยังผู้คนทั่วไป โดยส่วนใหญ่คงเหลือแต่เพียงการโปรยถั่วเท่านั้น

▲ กระบวนแห่พิธียิงธนูไล่ยักษ์ที่ศาลโยชิตะโกดัมมหาวิทยาลัยเกียวโตกำลังจะเริ่มต้นในค่ำวันที่ 2 กุมภาพันธ์

เหตุผลที่ถั่วถูกใช้เป็นเครื่องมือในการขับไล่สิ่งไม่ดีไม่งามนั้นสืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าถั่วเป็นหนึ่งใน 5 ธัญญาหารหลัก ตัวเมล็ดก็ใหญ่กว่าข้าวเหมาะเจาะกับการโปรยหรือปาไล่ยักษ์และยังมีพลังศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถขับไล่สิ่งไม่ดีไม่งามออกไป คำเรียกถั่วรวมๆ ในภาษาญี่ปุ่นที่ว่า “มาเมะ”(豆) ก็สามารถแปลความได้ว่า “มาโนะเมะ”(魔の目) หรือ “ตาของภูติผีปีศาจ” ถั่วจะไปทำลายล้างปีศาจจนราบคาบ “มา โอะ เมทสุรุ”(魔を滅する=魔滅) ได้อีกด้วย

ปัจจุบันนี้ ผู้ทำหน้าที่โปรยถั่วทุกบ้านคือหัวหน้าครอบครัว หรือ “โตะชิ โอะโทะโกะ” ชายที่เกิดในปีนักษัตรนั้นๆ แต่บางบ้านสมาชิกทุกคนก็ช่วยกันโปรย พร้อมร้องบอก “โอะอิ วะ ชิระ(๓๖) ฟูกุ วะ อุจิ” (ยักษ์ออกไป ความสุขเข้ามา) หลังจากนั้น แต่ละคนก็จะกินถั่วกันจำนวนเท่ากับอายุของแต่ละคนเพื่อความเป็นมงคล ถั่วที่ใช้ต้องเป็นถั่วคั่วสุกแล้ว เพราะถั่วคั่วเสมือนดาวอังคารที่สามารถไปปลงพลังความไม่ดีงามของยักษ์ที่เป็นดาวศุกร์ตามความเชื่อด้านไสยศาสตร์ของญี่ปุ่นอีกด้วย นอกจากนั้นหากใช้ถั่วดิบโปรยถั่วที่เก็บไม่หมดอาจเติบโตงอกงามออกกรากเป็นอัปมงคลได้ด้วย ทางภูมิภาคโทฮอกุมีการนำเอาหัวปลาอาวามาปักหน้าประตูบ้าน ด้วยความเชื่อว่าการลั่นควาปลาจะไล่ยักษ์หรือความไม่ดีงามได้ เป็นต้น

▲ ยักษ์ออกอาละวาดก่อนถูกยิงพ่ายแพ้

▲ ผู้มาปราบยักษ์

▲ บรรดาเกอิโกะ และไมโกะจากสำนักมียาคาวาใจกำลังไปรยตัวแฉกนักท่องเที่ยงที่ศาลยาสากะ

▲ ไมโกะจากตำบลพอนโตะใจ ช่วยไปรยตัวแฉกผู้มาชมการแสดงรำยรำที่ศาลยาสากะในวันที่ 2 กุมภาพันธ์

▲ พิธียิงธนูไล่สิ่งไม่ดีงามโดยพระของศาลมัทสึโอะ โทเซะ ย่านอาราชิยาม่า

นอกจากธรรมเนียมการไปรยตัวหรือการปักหัวปลาแล้ว ในปลายสมัยเมจิเป็นต้นมา ยังมีธรรมเนียมการกินซูชิในวันแบบแบ่ง (มาคิซูชิ) ในวันเซทสุงุอย่างแพร่หลายโดยเริ่มจากโอซากาเมืองพ่อค้า ขยายไปยังภูมิภาคคันไซ และภูมิภาคคันโตในทุกวันนี้อีกด้วย ดูเหมือนว่าธรรมเนียมดังกล่าวจะเป็นธรรมเนียมใหม่ที่พ่อค้าซูชิ ร่วมกับพ่อค้าสาหร่ายสร้างขึ้น โดยเริ่มจากบรรดานางกลางเมืองสมัยก่อนที่จัดกิจกรรมเรียกลูกค้ากันด้วยการร่วมกันกินซูชิ หันหน้าไปทางทิศที่เป็นมงคล ไม่พูดไม่จากินให้หมดแบ่ง (อะโฮมาคิ) ปัจจุบันนี้ศาลชินโตบางแห่งได้จัดเทศกาลกินซูชิแบ่งร่วมกันที่ลานศาลในวันเซทสุงุ โดยหันหน้าไปทางทิศมงคลที่จะมีประกาศล่วงหน้าทุกปี เรียกความเฮฮาสนุกสนานได้ไม่น้อย

สำหรับศาลชินโตที่ยังคงรักษารวมธรรมเนียมดั้งเดิมเริ่มจากการยิงธนู และปาถ้วยไล่ยักษ์เช่นเดียวกับในสมัยเฮอันคือศาลโยชิตะ ไกลๆ มหาวิทยาลัยเกียวโต โดยจะเริ่มพิธีโอบิเนะราวจาก 18:00 น. ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ และพิธีคะโรไซ เผาแผ่นไม้ยันต์หรือเครื่องรางเก่าๆ ที่ชาวบ้านนำมาคืน ด้วยความเชื่อที่ว่าอาจมีความไม่ดีไม่งามแฝงติดมาด้วยในบ่ายวันรุ่งขึ้น ส่วนที่ศาลยาสากะจะมีการรำยรำและไปรยตัวโดยบรรดาไมโกะ และเกอิโกะจากสำนักเกอิชาในกอง นอกจากพวกเขาจะรำยรำแล้ว ยามค่ำยังมีการแปลงตัวแต่งกายเป็นผีสาว เป็นเจ้าหญิง ฯลฯ ออกมาสร้างความเพลิดเพลินให้กับลูกค้าตามร้านน้ำชาประจำอีกด้วย บรรดาแฟนคลับทั้งหลายมักพากันไปถ่ายภาพพวกเขาเหล่านั้นที่หน้าร้านน้ำชาต่างๆ มากมาย

แม้คนญี่ปุ่นทั่วๆ ไปจะไม่ได้เชื่อเรื่องภูติผีปีศาจก็ตาม แต่พวกเขาก็ยังเชื่อเรื่องการถือโชคลาก การกำจัดสิ่งไม่ดีไม่งามด้วยพิธีกรรมต่างๆ อยู่ ด้วยเหตุนี้เองที่พิธีไปรยตัวในคืนวันเซทสุงุ ยังคงดำเนินต่อไปจนทุกวันนี้